

Keywords: the process of cognitive activity, cognitive activity, interest in studies, unconventional lesson.

УДК 378.011.3-051:37.016 : 81:82

Чекан К.В.

студентка I курсу, спеціальність «Початкова освіта»,

Мукачівський державний університет

Фенцик О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

У статті розглянуто проблему формування методичної компетентності студентів до реалізації завдань мовно-літературної освітньої галузі. Обґрунтовано особливості підготовки майбутніх учителів до реалізації провідних ідей НУШ в контексті компетентної освіти.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, методична компетентність, методична підготовка, лінгвометодична підготовка, технології.

Реформування системи освіти в Україні набуло нині глобального характеру. Ми є свідками і учасниками процесів, котрі безпосередньо пов'язані з реформуванням змісту освіти - затвердження Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти. В процесі реалізації Концепції Нової української школи особлива роль відводиться вчителю початкових класів.

Оскільки перехід на нову якість освіти починається з початкової школи, тому актуальною проблемою сьогодення є підготовка професійно компетентного вчителя початкових класів у системі вищої освіти. Результатом такої підготовки є не тільки знання, а практична готовність майбутніх педагогів до організації освітнього процесу в умовах динамічних змін та змінюваних ситуацій. У державних освітніх документах (Стандарт вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти») визначено зміст професійної компетентності учителя.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей підготовки вчителів до впровадження Концепції Нової української школи, а саме особливостей реалізації мовно-літературної освітньої галузі.

Проблема професійної компетентності вчителя початкових класів перебуває у центрі уваги таких науковців: В. Бондар, О. Біда, Л. Коваль, С. Мартиненко, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова та інші.

Професійну компетентність вчителя тлумачать (Н.Ф. Бориско, Т.М. Мацуєва, Н.Л. Московська, К.І. Саломатов, В.В. Черниш, С.Ф. Шатілов та ін.) як інтегральну характеристику, яка визначає здатність фахівця, на основі набутих знань і професійного досвіду, вирішувати типові професійні завдання, що виникають в різних ситуаціях педагогічної діяльності. Аналіз наукових джерел показав, що немає єдиного підходу щодо визначення змісту й структури професійної компетентності педагога. На думку О. Савченко, професійна компетентність педагога є інтегрованим результатом набуття особистістю знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду, професійної діяльності, ґрунтується на ціннісно-мотиваційних орієнтирах, що виявляються у поведінці, рефлексії [5].

У структурі професійної компетентності більшість науковців виокремлюють методичну компетентність. На нашу думку, саме методична компетентність учителя початкових класів заслуговує найбільшої уваги, оскільки йдеться про компетентність до навчання різних освітніх галузей початкової школи. Для того, щоб студент став справжнім учителем необхідна якісна методична підготовка. Це особливо важливо, коли йдеться про професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя початкових класів, оскільки саме він, зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, який вважається сенситивним періодом для мовленнєвої освіти й виховання особистості, продовжує формування комунікативної компетентності молодшого школяра – як однієї з ключових та предметних компетентностей мовно-літературної освітньої галузі.

Уважаємо, що формування методичної компетентності – це процес набуття педагогом сукупності компетенцій, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність, реалізовувати і впроваджувати інноваційні методики для підвищення якості мовно-літературної освіти у початковій школі. Під компетенціями розуміємо такі характеристики педагога, що визначають індивідуальний стиль роботи вчителя, спосіб досягнення освітньої мети, забезпечують якість і ефективність його професійної діяльності. Зважаючи на те, що методична компетентність є результатом оволодіння системою компетенцій, то в її структурі виділяємо такі компетенції: мовно-

літературознавча (лінгвістична й літературознавча обізнаність; володіння нормами української літературної мови та основами аналізу літературного твору); комунікативна (охоплює комунікативні здібності вчителя, комунікативно досконале мовлення, комунікативну культуру); соціокультурна (вміння до формування засобами предмета патріотичних почуттів, поваги до історії, традицій українського народу, державної та рідної мови, державних символів); частково-методична та технологічна (охоплює розуміння закономірностей розвитку мовної особистості, формування комунікативної та читацької компетентностей молодших учнів; вміння визначати цілі компетентісно орієнтованого уроку української мови та літературного читання та відповідно добирати методи, прийоми та засоби навчання; здатність проектувати та моделювати уроки мовно-літературної освітньої галузі за різними навчальними технологіями); діяльнісна (охоплює знання, уміння, навички, досвід планування як власної діяльності, так і конкретного учня, класу, враховуючи знання методики й технології навчального процесу на уроках української мови та літературного читання); прогнозувально-рефлексивна (включає вміння конструювати траєкторію мовного та літературного розвитку молодшого школяра, технологічно прогнозувати, конструювати, планувати хід навчально-виховного процесу, здійснювати контрольооцінну діяльність); контрольо-оцінювальна (вміння оцінювати навчальні досягнення учнів, вміння відстежувати результати навчання у процесі формування мовленнєвої діяльності та вносити корективи) [7].

Таким чином, основу методичної компетентності щодо реалізації завдань мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової загальної освіти становлять мовно-літературні, дидактико-психологічні та методичні знання, уміння, навички, цінності, ставлення і способи дій, які сприяють успішному вирішенню завдання мовно-літературної освітньої галузі.

Методична компетентність майбутніх учителів початкових класів безпосередньо формується під час методичної підготовки, де закладається здатність учителя забезпечувати формування усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання і письма), засвоєння нових освітніх підходів (компетентісного, особистісно зорієнтованого, комунікативно-діяльнісного, інтегрованого та соціокультурного), методичних ідей і технологій (ігрових, розвитку критичного мислення, інтерактивних, розвивальних, ТРВЗ та ін.); здійснюється формування початкового досвіду застосування інноваційних методів, форм і засобів організації навчання на уроках української мови та літературного читання; здатність до професійної рефлексії, відкритості до змін та новацій нової української школи [7].

До того ж, широкій лінгвістичній освіті, розвитку повноцінної образної української мови у майбутніх вчителів, реалізації важливих дидактичних принципів наступності та перспективності навчання має сприяти також дотримання внутрішньої єдності предметів лінгвометодичного циклу. Наприклад, в Мукачівському державному університеті до предметів лінгвометодичного циклу віднесено дисципліни: «Мова та література», «Педагогічна комунікація» (освітньо-професійної програми «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти), «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова», «Практика усного і писемного мовлення (іноземна мова)/ Ділова іноземна мова», «Сучасна українська мова з практикумом», «Методика навчання української мови з каліграфією», «Методика навчання іноземної мови», «Основи культури і техніки мовлення / Виразне читання», «Сучасна російська мова з методикою навчання у початковій школі» (освітньо-професійної програми «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти).

До навчального матеріалу необхідно підходити творчо, враховувати, що може дати дисципліна для засвоєння наступної з відповідного циклу. Так, культуру мовлення студентів можна вдосконалювати, якщо вони володіють граматичною будовою української мови, правилами побудови української мови. Для розвитку культури української мови студентів важливе також уміння спиратися на знання і навички з фонетики, орфоєпії, лексики, фразеології, граматики, отримані на заняттях з української мови і мають безпосереднє відношення до розвитку правильної української мови [3].

Поряд з аудиторними заняттями у лінгвометодичній підготовці студентів, міцності засвоєних знань важливу роль може відіграти самостійна робота, її вміла і продумана організація. Дослідження студентами конкретних питань, підготовка доповідей і повідомлень на певні теми, розробка спецпитань, рефератів допомагає не тільки глибше розібратися в конкретній проблемі, а й більш вільно орієнтуватися в літературі, розширює лінгвістичний і методичний кругозір студентів. З цією метою студентам повинна бути надана серйозна допомога. Перш за все на лекціях і практичних заняттях вони повинні отримати основні знання з предмета, що вивчається, чітко уявляти питання, над якими повинні самостійно працювати, знати кінцеву мету роботи над конкретною проблемою (спецпитання, реферат, доповідь, вивчення і узагальнення літератури, конспектування). Важливу роль в організації самостійної роботи відіграє робота зі студентами, розробка методичних рекомендацій, посібників, диференційований підхід до них, поточний і проміжний контроль з боку викладача [2, с. 87].

Традиційно тісні міжпредметні зв'язки встановлюються між мовою і літературою. Однак в навчальному процесі в школі ці зв'язки далеко не завжди послідовно реалізуються, тому що вчителі в достатній мірі не володіють методикою функціональних зв'язків цих двох предметів. Для уникнення такого положення на педагогічному факультеті предмети лінгвістичного циклу і дитяча література повинні вивчатися в тісному взаємозв'язку. На заняттях з мови і культури мовлення слід частіше залучати для лексичного, граматичного і стилістичного аналізу уривки з програмних творів дитячої літератури, уривки з творів різних стилів. Порівнюючи уривки з казок, оповідань, повістей, майбутні вчителі повинні побачити різний відбір і функціонування лексичних засобів, неоднакове вживання окремих конструкцій і граматичних форм, навчитися розрізняти стилістичну своєрідність оповідань, описів, міркувань [2, с.86].

З іншого боку, на заняттях з дитячої літератури особлива увага повинна приділятися сприйманню досліджуваних творів в єдності змісту і форми. Аналіз способів передачі основного змісту творів, аналіз використовуваних художніх засобів для характеристики героїв, описи пейзажу - важливий засіб встановлення зв'язків із заняттями з української мови. Взаємопов'язане вивчення предметів лінгвістичного циклу і дитячої літератури в кінцевому рахунку має призвести майбутніх вчителів до вироблення міцних навичок лінгвістичного бачення і аналізу тексту, що потім стане хорошою базою для реалізації зв'язків уроків української мови і читання в школі [6, с. 107].

Зміни в освіті вимагають від учителів володіння різноманітними технологіями навчання, які орієнтовані не на пасивне навчання, а на активну взаємодію й сприяють створенню творчої атмосфери на заняттях, розвитку навичок професійного спілкування з метою розв'язання різноманітних завдань. До таких технологій відносимо: ігрові технології ЛЕГО, 6 цеглинок, методична системи Щоденні 5, технології розвитку критичного мислення та багато інших технологій, які передбачають застосування активних методів навчання. Так, наприклад, використовуючи технологію розвитку критичного мислення, можна домогтися такого сприйняття навчального матеріалу, у процесі якого інформацію, яку отримує учень, можна розуміти, сприймати, порівняти з особистим досвідом і на її ґрунті формувати своє аналітичне судження, тобто створюється ситуація мислення. Використання таких технологій передбачає не лише розвиток компетентностей учнів початкової школи, зокрема комунікативної, але й становлення педагога нової школи, який прагне відійти від педагогіки однієї відповіді. Цей інструмент надає можливість педагогу змінити роль педагога-виконавця на педагога-організатора [8, с.6].

Потрібно зауважити, що майбутній учитель може стати компетентним фахівцем тільки за умови, якщо його теоретичні знання вміло взаємодіють із

практикою навчання, виховання та професійного розвитку. Саме тому в навчальних планах підготовки фахівців напряму «Початкова освіта» важливе місце відводиться педагогічній практиці, під час якої студенти повинні закріпити набуті під час теоретичного навчання знання, уміння й навички в професійній діяльності. Незаперечно її роль полягає й у формуванні готовності майбутніх учителів початкових класів до впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти в навчання української мови молодших школярів.

Практична спрямованість вивчення української мови передбачає не лише кількісні переваги практики над лінгвістичною теорією, але й насамперед навчання діяльності спілкування. Отже, готуючись до уроків з української мови, учитель повинен підібрати (або створити самостійно) інформаційно насичений матеріал, який би спонукав учнів до розв'язання комунікативних завдань із метою оволодіння спілкуванням [4].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що лише компетентний учитель здатний виховати компетентного учня. Саме тому сьогодні нагальним питанням є створення нового освітнього середовища також у закладах вищої педагогічної освіти, оновлення змісту, методів, форм, визначення умов, які б були спрямовані на формування професійно компетентного й відповідального вчителя. Адже від його готовності впроваджувати Концепцію Нової української школи, новий Державний стандарт початкової загальної освіти, здатності обрати типову освітню програму, відібрати навчально-методичний комплект до неї, творчо реалізувати завдання, створювати інноваційно освітнє комфортне середовище, бажання й уміння працювати по-новому залежить, як швидко відбуватимуться зміни в освіті, чи відповідатиме початкова школа сучасним вимогам, чи зможе вчитель сформулювати ключові компетентності й наскрізні вміння в цілому, а також предметні в мовно-літературній галузі (комунікативну і читацьку) компетентності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бургун І.В. Актуальність упровадження компетентнісного підходу в освітню практику / І.В. Бургун. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Зиновьева Т.И. Формирование профессиональной компетенции учителя начальных классов в области языкового образования / Т.И. Зиновьева // Начальная школа. – 2010. – №3. – С.48-52.
3. Остапенко Н.М. Теоретичні і методичні засади формування лінгводидактичної компетентності у майбутніх учителів української мови і літератури : дис. на здобуття ступ. докт. пед. наук : 13.00.02 / Н.М. Остапенко. - К., 2010. - 471 с.

4. Прошкуратова Т. Практична підготовка студентів – одне з найголовніших завдань педагогічної освіти / Т. Прошкуратова, В. Юрченко // Початкова школа. – 2013. – № 10. – С. 47–50.
5. Савченко О.Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти : дайджест 1 / укл. О.В. Онопрієнко. – Донецьк : Каштан, 2011. – С. 15-22.
6. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія / О.М. Семенов. – Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 404 с.
7. Фенцик О.М. Формування методичної компетентності студентів// О. М. Фенцик. - Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com>
8. Шість цеглинок в освітньому просторі: методичний посібник / упорядник О. Рома. – К.: The LEGO Foundation, 2018. - 32 с.

In the article is disclosed the essence of the concept of methodical competence of the teacher of elementary school, and is presented its structure. The justification preparation of future teachers to realization of leading ideas the new Ukrainian school in the context of competent education.

Key words: competence, professional competence, methodical competence, professional methodical preparation, lingvomethodical preparation, technologies.

УДК 378.011.3-057.175:001.89:78

Шимон В.П.
студентка 2 курсу, спеціальність «Музичне мистецтво»,
Мукачівський державний університет
Мовчан К.М.
директор наукової бібліотеки,
Мукачівський державний університет

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті розглянуті проблеми науково-дослідної діяльності майбутнього викладача музичних спеціальностей. До таких проблем віднесено: підготовка кадрів вищої кваліфікації; здійснення зв'язків науково-дослідної

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>